išlieka neaiškus, nes kasta tik iki projektinio gylio, ir likusi konstrukcijos dalis liko neužfiksuota.

Pilies St. 36

In 2019, 3 trenches (a total of 56.49 m^2) were excavated in the inner courtyard at Pilies St. 36 and in its vicinity. Fill layers with rubble and isolated 16th–19th-century finds were recorded to a depth of 1 m in the trenches (Fig. 1), two different (18th–19th-century) brick structures at a depth of 60 and 90 cm in trench 1, and fragments of two masonry walls from the second half of the 17th – early 19th century (the remains of a former outbuilding foundation) at a depth of 15 and 70 cm in trench 2.

Two test pits (a total of 4 m^2) excavated during a field evaluation yielded 18th-century stone paving at a depth of 1.3 m and isolated late 16th–18th-century finds but did not reach sterile soil. In addition, two utility trenches totalling 32.4 m^2 were monitored. A fill layer of grey soil formed in the 20th century was recorded to a depth of up to 60–90 cm. The foundation of an existing building was unearthed at a depth of 10 cm in utility trench 1. The foundation, bricks, and the method of their binding are characteristic of the 15th–16th centuries (Fig. 4). A fragment of an undated masonry wall was partially unearthed at a depth of 80 cm in utility trench 2. Isolated 17th–19th-century finds were discovered (Figs. 2, 3).

Tauras Poška

Panerių gatvė 12

2019 m. rugsėjo–spalio mėnesiais vykdyti žvalgomieji tyrimai Panerių g. 12 sklype Vilniuje. Tyrinėto sklypo dalis patenka į Šv. Stepono bažnyčios (UK 1042) teritoriją. Bažnyčia pirmą kartą pavaizduota 1648 m. F. Getkanto Vilniaus miesto plane. Nuo tada istoriniuose žemėlapiuose matoma bažnyčia su kapinėmis, kurios dažniausiai vaizduojamos iš P pusės. Taip pat šalia bažnyčios vaizduojamas ir rašytiniuose šaltiniuose minimas vienuolynas. 1715 m. Vilniaus vyskupas Konstantinas Kazimieras Bžostovskis (1644–1722) Šv. Stepono bažnyčią atidavė ligonius slaugančiam rokitų kongregacijos vienuolynui. 1717 m. prie bažnyčios buvo pristatyta Šv. Roko koplyčia vienuoliams, bažnyčios kapinės ir špitolė aptverti, Šv. Lozoriaus špitolė praplėsta. 1752 m. bažnyčią perėmė Marijos gyvenimo kongregacijos seserys (marijavitės). 1770 m. panaikinus vienuoliją vienuolynas buvo uždarytas. 1788 m. Vilniaus vyskupas Ignotas Jokūbas Masalskis (1726–1794), vėl patvirtinęs vienuoliją, atidavė seserims Šv. Lozoriaus špitolę su aikšte ir daržu. Atnaujinus vienuolyno veiklą, marijavitės pradėjo rūpintis 1794 m. sukilimo metu įvykusio gaisro metu nukentėjusiais vienuolyno pastatais ir bažnyčia. Buvo pastatytas naujas vienaukštis 2 korpusų mūrinis vienuolynas ir oficinos našlaitėms (architektas Grabovskis). Pastatai buvo atnaujinami, remontuojami ir po 1812 m. karo, kai nukentėjo visa posesija. 1864 m. caro įsaku marijaviečių vienuolynas buvo uždarytas, o vienuolės perkeltos į benediktinių vienuolyną prie Šv. Kotrynos bažnyčios. Šv. Stepono bažnyčia palikta kaip Visų Šventųjų bažnyčios filialas. Vienuolyno pastatai buvo parduoti Vilniaus gubernijos kalėjimų valdybai ir pritaikyti kalėjimo reikmėms. 1926–1928 m. buvusio vienuolyno pastatuose įsikūrė plytelių gamybos cechas, prie bažnyčios buvusios kapinės tapo statybinių medžiagų aikštele. 1945 m. sausį per sprogimą geležinkelio stotyje cechas ir aikštelė buvo sunaikinti, nukentėjo ir Šv. Stepono bažnyčia. 1948 m. buvo atstatytas plytelių gamybos cechas, bažnyčioje pradėta sandėliuoti smėlį, plytas ir

įvairias konstrukcines detales. 1950 m. nutiesus geležinkelio atšaką, bažnyčioje sandėliuotas mineralinis užpildas gamyklai. Prie bažnyčios buvo kapinės, veikusios 1660–1865 m. Po II Pasaulinio karo kapinės sunaikintos. 2005 m. bažnyčią pradėta restauruoti.

1993 m. A. Vaicekauskas ištyrė 4 šurfus (20 m^2) prie Šv. Stepono bažnyčios. Tirtos vietos prie V ir Š bažnyčios sienų. Bažnyčios šventoriaus Š dalyje 1–2 m gylyje aptikta 13 palaidojimų. Šurfuose 2–4 0,7–1,56 m gylyje fiksuotas 5–18 cm storio sluoksnis, datuotas XVII a. Jis laikytas pirminiu šventoriaus Š dalies paviršiumi (*ATL 1992 ir 1993 metais*, 1994, p. 214–215). 2006 m. T. Poška tyrė ir žvalgė sklypą Panerių g. 8. Archeologiniai tyrinėjimai vykdyti 37,5 m^2 plote buvusios klebonijos kieme. Čia fiksuoti 4 kapai datuojami ne anksčiau kaip XVIII a. Taip pat fiksuotas 70–90 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurio horizontai suardyti XX a. (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 253). 2009 m. S. Aleksandravičius tyrė Šv. Stepono bažnyčios viduje. Tyrinėtas 274 m^2 plotas. Fiksuoti 2 grindų lygiai, aptikti 25 žmonių palaikai. Taip pat fiksuotas rūsys, kuris buvo žinomas tik iš rašytinių šaltinių (*ATL 2009 metais*, 2010, p. 272–278). 2016 m. T. Poška vykdė detaliuosius tyrimus prie Šv. Stepono bažnyčios R sienos. Tyrimų metu fiksuotas 1,6 m storio kultūrinis sluoksnis, kuris V dalyje iki 90 cm ir R iki 1,5 m gylio suardytas XX a. pradžioje tiesiant inžinerines komunikacijas. Fiksuoti 2 kapų lygiai. Pirmasis su išlikusiais ir apardytais kapais buvo 1,2–1,4 m gylyje, antrasis – 1,6–1,7 m gylyje. Iš viso tyrimų metu rasti 25 palaidojimai. Rasti archeologiniai radiniai datuoti XVI–XVII a. (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 384–385).

2019 m. žvalgomųjų tyrimų metu iškasti 7 šurfai ir dvi perkasos, tyrinėtas 51 m^2 plotas (1 pav.). ***Šurfo 1*** vietoje iki 1,2–1,3 m gylio fiksuotas XX a. suformuotas sluoksnis. Tik R šurfo

1 pav. Situacijos planas: 1 – tyrimų plotai; 2 – kalėjimo pastatai; 3 – vienuolyno vieta. Dž. Brazaičio brėž.

Fig. 1. Situation plan: 1 – evaluated areas; 2 – prison buildings; 3 – monastery site

dalyje 30–40 cm gylyje atidengtas mūro fragmentas, orientuotas PR–ŠV kryptimi (H_{abs} 142,80 m). 0,9–1,1 m ilgio, 30–35 cm pločio, 50–60 cm aukščio fragmentas įkastas į nejudinto smėlio sluoksnį, jis mūrytas iš akmenų ir įvairaus dydžio pusplyčių, tarpusavyje rištų kalkių skiediniu. Mūras apardytas XX a. II pusėje tiesiant metalinį vandentiekio vamzdį (atkastas P mūro pusėje). Remiantis architektūriniais tyrimais, fragmentas sietinas su vienuolyno pastatais, datuotais XVIII a. II puse. Šurfo PR pusėje fiksuotas XVII a. pabaigos 40–50 cm storio kultūrinio sluoksnio horizonto fragmentas, kitur sluoksniai suardyti XX a.

Šurfo 2 vietoje nuo 40 cm gylio kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su XX a. griuvenomis. 55 cm gylyje fiksuotas mūro fragmentas, kirtęs šurfo plotą V–R kryptimi (H_{abs} 145,08 m). Fiksuotas mūras 50–55 cm pločio, R pusėje 40 cm aukščio, V – 1 m. Mūryta iš akmenų ir smulkių pusplyčių, rištų kalkių skiediniu. Architektūrinių tyrimų duomenimis, mūras datuojamas XIX a. II puse ir sietinas su XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje šioje vietoje egzistavusio

2 pav. Šurfas 3. T. Poškos nuotr.

Fig. 2. Test pit 3

kalėjimo pastatais. Atidengus mūrą dėl vietos trūkumo kasta tik šurfo 2 P pusėje. Tamsiai pilkos žemės sluoksnis kastas iki 80–90 cm. Giliau fiksuotas pilkšvo smėlio sluoksnis be radinių. 1,3 m gylyje atidengta pilka žemė, kurioje aptikta XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios smulkių buitinės keramikos šukių. Giliau buvo 15–20 cm storio smėlio tarpsluoksnis, po kuriuo fiksuotas tamsiai pilkos purios žemės sluoksnis, kuriame surastos kelios glazūruotos XVII a. II puse datuojamos keramikos šukės, plokštinių koklių, dekoruotų augaliniu ornamentu ir dengtų žalia glazūra, fragmentų. Sluoksnis 30–35 cm storio. Giliau atidengtas įžemis – smėlis (H_{abs} 143,78 m). Šurfo 2 P sienelėje 60 cm gylyje (H_{abs} 145,60 m) fiksuotas akmenų grindinio fragmentas, orientuotas V–R kryptimi. Jis greičiausiai datuojamas XIX a. pabaiga – XX a. pradžia. Šurfo 2 vietoje kultūrinis sluoksnis 1,9 m storio, horizontai iki 1,3 m gylio suardyti XX a. Nuo 1,3 m gylio fiksuoti XVIII a. pradžios ir XVII a. pabaigos kultūrinio sluoksnio horizontai.

Šurfas 3 kastas tirtos teritorijos ŠV dalyje, jis 2x2 m dydžio. Šurfo vietoje nuo 30 cm gylio kastas XX a. II pusėje suformuotas tamsiai pilkos žemės sluoksnis. 1–1,2 m gylyje fiksuotas pilkšvo smėlio sluoksnis su 10–15 cm storio juodos žemės su degėsiais tarpsluoksniu. Jame surasta XVII a. pabaigos – XVIII a. I pusės smulkių keramikos, stiklinių indų fragmentų, Stanislavo Augusto III (1733–1763) grašis. Nuo 1,4–1,45 m gylio kasta tamsiai pilka puri žemė, kurioje surasta XVII a. vidurio – XVII a. pabaigos keramikos fragmentų, pypkės kandiklio fragmentas, batų pasagėlių, stiklinių indų šukių. 1,7 m gylyje fiksuotas 20 cm storio smėlio tarpsluoksnis, po kuriuo kastas pilkos žemės sluoksnis su XVII a. pradžios – vidurio keramikos šukėmis ir plokštinių koklių fragmentais. Kokliai dengti žalios spalvos glazūra, puošti augaliniais ornamentais, angelo galva, vienas fragmentas lygia plokšte. Jame taip pat surastos 3 monetos – Zigmanto Vazos (1587–1632) sidabrinės monetos – vienas denaras ir du dvidenariai. Įžemis – smėlis, pasiektas 1,9 m gylyje (2 pav.). Nustatyta, kad šurfo 3 vietoje kultūrinio sluoksnio storis 1,9 m. Kultūrinio sluoksnio horizontai iki 1–1,2 m gylio suardyti XX a. Nuo 1,2 m fiksuoti XVIII a. I pusės, XVII a. pabaigos ir XVII a. vidurio kultūrinio sluoksnio horizontų fragmentai.

Šurfo 4 vietoje iki įžemio (2,9 m gylyje) fiksuotas tik XX a. II pusėje suformuotas sluoksnis. Šurfas 5 tirtas teritorijos ŠR dalyje. Po asfaltu kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su XX a. statybinėmis griuvenomis – plytų nuolaužomis, betono gabalais. Sluoksnis kastas iki 0,8–1,4 m gylio, kur atidengtas įžemis – smėlis. Tik PR šurfo dalyje fiksuotas nedidelis tamsiai pilkos žemės sluoksnio fragmentas, kuriame rasta XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios smulkių keramikos fragmentų, stiklinių indų šukių. 30–40 cm storio sluoksnis fiksuotas 40 cm gylyje.

Šurfas 6 iškastas tyrinėtos teritorijos PR pusėje. Jo vietoje po asfaltu nuo 40 cm kastas

pilko žvyro sluoksnis su XX a. statybinėmis griuvenomis, kuris tęsėsi iki 2,4 m gylio. Archeologinių radinių jame nerasta. Šurfo 6 Š dalyje 2,4 m gylyje fiksuotas 10 cm storio juodos žemės sluoksnis be radinių, po kuriuo pasiektas nejudintas smėlis – įžemis (H_{abs} 140,72 m). 2,3 m gylyje R šurfo sienelėje fiksuotas galimai vaiko palaidojimo fragmentas (?). Fiksuota tik anatomiškai tvarkingai gulinčių šonkaulių, kurių kairioji pusė suardyta XX a. tiesiant vandentiekio vamzdį, dalis. Kadangi fiksuota tik šonkaulių dalis (atidengti didesnį plotą nebuvo galimybės), teigti, kad tai kapas ar kapo dalis, vienareikšmiškai negalima. Šurfo P dalyje 1,2–1,5 m gylyje fiksuoti mūro fragmentai, orientuoti PR–ŠV kryptimi. Jie 60–80 cm pločio, įkasti iki nejudinto sluoksnio. Mūras mūrytas iš įvairių dydžių plytų, dalinai tinkuotas, jame fiksuota geležinių detalių. Mūras datuotas XIX a. pabaiga – XX a. pradžia, sietinas su buvusio kalėjimo pastatais.

Šurfas 7 kastas teritorijos P dalyje esančių gamybinių patalpų V pusėje. Šurfo paviršiuje nuėmus skaldą, kastas pilko perdžiūvusio smėlio sluoksnis. Nuo 1,6 m prasidėjo tamsiai pilka žemė su XX a. smulkiomis griuvenomis. 1,8 m gylyje dėl nestabilaus grunto kasta 1x1 m dydžio plote šurfo P dalyje. 1,8–1,9 m gylyje prasidėjo pilkšvo smėlio sluoksnis su tamsiai pilkos ir pilkos žemės tarpsluoksniais. Iškasus iki 3 m gylio, kasimo darbai nutraukti. P šurfo pusėje padarytas gręžinys, nustatyta, kad smėlio su tarpsluoksniais sluoksnis tęsiasi iki 4,3 m gylio, kur fiksuotas įžemis – smėlis. Šurfo 7 vietoje, XX a. suardytuose sluoksniuose, aptikta pavienių žmogaus kaulų ar jų fragmentų. Nesuardytų palaidojimų neaptikta.

Plotas 1 atidengtas centrinėje tyrinėtos teritorijos dalyje. Pradžioje kastas 5x1 m dydžio, darbų eigoje praplėstas iki 5x2 m, vėliau dar prailgintas R–PR kryptimi (5x1 m). Bendras ploto dydis 15 m^2. Po viršutiniais asfalto ir skaldos sluoksniais 40 cm gylyje prasidėjo ištisinis suverstų įvairių dydžių plytų, kalkių skiedinio, tinko ir betono gabalų sluoksnis, kuris tęsėsi iki 1,4–1,6 m gylio. Intensyviausias griuvenų sluoksnis fiksuotas ploto 1 V dalyje. Tarp griuvenų surasta pavienių XVIII a. – XX a. pradžios keraminių ir stiklinių indų, čerpių fragmentų. 2,5 m gylyje tirto ploto PV dalyje pasiektas įžemis – smėlis. ŠV ploto pusėje po griuvenų sluoksniu fiksuotas perkasimas, užpildytas tamsiai pilka žeme su XIX a. pabaigos – XX a. pradžios plytomis ir jų nuolaužomis. Šioje vietoje įžemis pasiektas 2,5 m gylyje. 2,5–2,6 m gylyje įžemio sluoksnyje fiksuotas pilkas žemės perkasimas, orientuotas ŠV–PR kryptimi. Šioje vietoje 2,8 m gylyje atkastas keraminis žalios spalvos vamzdis, orientuotas V–ŠV – R–PR kryptimi. Užfiksavus vamzdžio perkasimo paviršių, R–PR ploto 1 dalyje iki įžemio nekasta.

Ploto 1 Š pjūvyje 1,3–1,4 m gylyje (H_{abs} 143,00–143,31 m), po suverstų plytų ir puspl yčių sluoksniu fiksuotas grindinio fragmentas, orientuotas V–R kryptimi. Po grindiniu buvo 0,9–1,1 m storio pilka žemė su gausiomis griuvenomis. Nejudinto smėlio sluoksnis Š pjūvyje fiksuotas 2,5 m gylyje. Grindinys sietinas su kalėjimo egzistavimo laikotarpiu. Ploto 1 vietoje fiksuotas 2,5 m storio kultūrinis sluoksnis, suformuotas XIX a. pabaigoje – XX a. Rastas akmenų grindinio fragmentas sietinas su kalėjimo egzistavimo laikotarpiu ir datuojamas XIX a. pabaiga – XX a. pradžia.

Plotas 2 (5x2 m dydžio) iškastas tiriamos teritorijos PR dalyje. Po asfalto ir skaldos sluoksniais kasta tamsiai pilka žemė su gausiomis XX a. II pusės griuvenomis. 60–70 cm gylyje atidengtas 30–50 cm storio ištisinis degtų kalkių sluoksnis. Giliau prasidėjo pilkos žemės sluoksnis su XX a. statybinėmis griuvenomis. 1,3–1,5 m gylyje fiksuotas gausių griuvenų –

įvairaus dydžio plytų ir puspl̨ytų, tinko, betono gabalų sluoksnis. Iškasus iki 1,8 m gylio, pradėjo slinkti ploto 2 V sienelė ploto P pusėje. Todėl tolesniame darbų etape kasta tik Š ploto pusėje (2x2 m). Šioje pusėje griuvenų sluoksnis fiksuotas iki 2–2,2 m gylio. Giliau prasidėjo pilkos smėlingos žemės sluoksnis su griuvenų, juodžemio, tamsiai pilkos žemės tarpsluoksniais. Kastame sluoksnyje surasta XVII a. – XX a. pradžios keramikos ir stiklinių indų fragmentų. Šiame suardytame sluoksnyje taip pat surasta pavienių žmogaus kaulų ir jų fragmentų – 3 kaukolių, keli ilgųjų kaulų fragmentai. Apatinis sluoksnis tęsėsi iki 2,6 m gylio, kur fiksuotas įžemis – smėlis.

Panerių St. 12

The 2019 field evaluation (a total of 51 m^2) at Panerių St. 12, Vilnius (Fig. 1) recorded a cultural layer up to 4.3 m thick and determined that the upper layers in the W part of the evaluated area had been destroyed in the 19th–20th centuries to a depth of 1.3–1.4 m (test pits 2–3), in the central, N, SE, and S parts (test pits 4, 6, 7, area 1) right down to the natural layer, i.e. sterile soil at a depth of 2.5–4.3 m, and on the NE side (test pits 1, 5) to a depth of 40–50 cm. In the W part of the plot (test pits 2–3), cultural layer horizons from the mid-17th, late 17th, and early 18th centuries were recorded from a depth 1.3–1.4 m (Fig. 2), in the NE side (test pits 1, 5), fragments of late 17th-century cultural layer horizons at a depth of 40–50 cm. The investigation revealed the remains of masonry walls: a fragment from the second half of the 18th century in test pit 1, which should be attributed to the Mariavite monastery period, and late 19th – early 20th-century fragments in test pits 2, 4, and 6, which, together with the stone paving fragments in test pit 2 and area 1, are attributable to the prison period. No undisturbed burials were discovered in the evaluated part of the plot during the investigation, only isolated human bones and bone fragments in area 2 and test pit 7 (in undisturbed layers).

Ramūnas Šmigelskas,
Ignas Sadauskas

Žygimantų gatvė 3

2019 m. rugsėjį–gruodį atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai sklype Žygimantų g. 3 Vilniuje, Jono Juozapo Tiškevičiaus rūmų (UK 1087) rūsio patalpose ir pastato vidiniame kieme suprojektuotų pamatų hidroizoliacijos įrengimo bei gilinimo darbų vietose. Tirta vieta patenka į buvusią Radvilų rezidencijos Puškarnioje ir į Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (UK 25504) teritoriją. Aplinkinė teritorija ne kartą archeologų tyrinėta – 2002 m. E. Ožalo (Karaliaus Mindaugo tilto per Nerį prieigos) (*ATL 2002 metais*, 2005, p. 184–185), 2003–2004 m. L. Girlevičiaus (Žygimantų g. 2) (*ATL 2003 metais*, 2005, p. 188–192; *ATL 2004 metais*, 2006, p. 223–225), 2012 m. L. Girlevičiaus (Radvilų g. 5) (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 465–472), 2017–2018 m. I. Sadausko (Radvilų g. 7, 11, Tilto g. 9, 11 ir Žygimantų g. 3) (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 231–236).

2019 m. tyrimai vykdo dviem etapais, ištirtas bendras 90,6 m^2 plotas (1 pav.). Pirmame etape žvalgomųjų tyrimų metu rūmų vidiniame kieme ir pastato rūsio patalpose ištirti 6 šurfai – iš viso 10 m^2 plotas. Užfiksuotas iki 0,1–2,6 m storio vietomis supiltinis, vietomis ankstesnių žemės judinimo darbų metu permaišytas kultūrinis sluoksnis, kurio chronologija apima XVII–XX a. Nustatyta, kad intensyvesnis kultūrinis sluoksnis susiformavo ties esamų rūmų PR korpusu. Pastato viduje archeologinis sluoks-